

LUND UNIVERSITY

Recension av Mats Burström, "Barlast. Massor med historia" (2017)

Wienberg, Jes

Published in:
Kuml: Årbog for Jysk Arkæologisk Selskab

2018

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Wienberg, J. (2018). Recension av Mats Burström, "Barlast. Massor med historia" (2017). *Kuml: Årbog for Jysk Arkæologisk Selskab*, 2018, 248-249.

Total number of authors:
1

Creative Commons License:
Annan

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

afklare møddingens stratigrafi, dels for at finde flere grave. Undersøgelsen omfattede både maskingravede og systematisk udgravede grøfter.

Køkkenmøddingen, der er en *in situ* aflejring, ligger nederst på en skråning, tæt på den datidige kystlinje. På skråningen ovenover fandtes flere anlæg, der repræsenterer selve den samtidige boplads, bl.a. 4-5 runde, stenbyggede ildsteder. Under møddingen blev der registreret en 3-4 m lang og 25-50 cm dyb, fladbundet sænkning i undergrunden, som muligvis er et forsænket hyttegulv (og dermed er forfatterens opsplitning af lokaliteten i et boplads- og et møddingområde jo ikke helt så entydig).

Undersøgelsen i 1986 afstedkom ikke yderligere grave. Graven, der blev fundet i 1967, rummede velbevarede skeletdele af en mand på 17-20 år. Skelettet er dateret til 4680-4420 f.Kr., og er dermed noget yngre end den omgivende køkkenmødding. Kraniet var ikke til stede i graven, og der blev ikke konstateret forstyrrelser, som kunne have forårsaget fraværet. Forfatteren foreslår derfor forsigtigt, at kraniet enten har manglet ved gravlæggelsen eller blev fjernet kort tid efter som led i en kraniekult eller trofæjagt. Jeg skal henvise til et noget lignende fund fra bopladsen Nivå 10 i NØ-Sjælland, hvor bl.a. kraniet blev genopgravet kort efter begravelsen.

Søren H. Andersen kommer fuldt i mål med denne velskrevne og velillustrerede monografi. Læseren præsenteres for et væld af nye detaljerede iagttagelser og analyser, men man får også en god forståelse af den enkelte boplads og den topografiske og forhistoriske sammenhæng, den indgik i. Mine anmærkninger er få og rokker ikke ved, at det er en forbilledlig fremlæggelse af nogle meget væsentlige fund.

Ole Lass Jensen
Museum Nordsjælland

Mats Burström: *Barlast. Massor med historia*. Lund 2017. 119 sider. ISBN 978-91-88168-39-9. Pris: 179 SEK.

Hvad har en palæolitisk håndkile i Australien, romerske tegl i USA og svenske plademønter i Sydafrika til fælles? De er alle fund, der som ballast dumpet fra skibe er havnet i uventede nye sammenhænge. De vidner altså ikke om en tidlig bebyggelse i Australien, om at romerne kom til Amerika før Erik den Røde eller Christoffer Columbus eller om, at Sydafrika var inddraget i en svensk krigsøkonomi.

Et skib behøver en ballast for at balancere, desto mere når skibet går med "barlast", altså uden last. Siden 1800-årene anvendes ballasttanke med vand, der kan pumpes ind og ud efter behov. Tidligere blev anvendt sten, grus og andet, som kunne skabe tyngde, var let at få fat i og helst gratis. Vel fremme, når varer skulle tages ombord, eller ved reparationer, blev ballasten tømt ud. Dumpning af ballast blev snart et problem, og der findes skriftlige vidnesbyrd om forsøg på regulering. Således forbød kong Håkon Magnusson i 1313 at losse ballastmasser i havnen i Trondheim i Norge.

Ballast har ikke fået den store opmærksomhed af arkæologer. For ballast handler oftest om anonyme masser af sten, grus og andet, som ikke er bearbejdet. Når samtidsarkæologen Mats Burström ved Stockholms universitet fik øjnene op for netop ballast, var det fordi, han som gæsteforsker hørte om fundet af en håndkile fra stenalderen ved en udgravning i Melbourne i Australien; noget som ikke burde findes der. Oldsager kan altså dukke op i nye og overraskende sammenhænge, fordi de mere eller mindre tilfældigt er blevet transporteret med skibe som en del af ballasten. Burströms interesse for ballast har nu resulteret i en bog, der er tilgængelig på svensk og engelsk og som E-bog.

Barlast. Massor med historia er en velskrevet og letlæst bog med mange illustrationer. Bogen består af 13 korte kapitler, der hver især præsenterer forskellige eksempler på ballast: Den nævnte håndkile; det rekonstruerede svenske ostindiske handelsfartøj Götheborg med en ballast på 292 ton; genbrugte romerske teglsten fra England som havnede i Fort Vancouver, Washington i USA; ballastflint først tolket som en stenalderboplads ved Tønsberg i Norge; ballast anvendt som bøsseflint af både indianere og kolonisatorer i Nordamerika; ballast genanvendt som byggemateriale i huse i Savannah i Georgia i USA; nedrivningsmasser fra bombningen under 2. Verdenskrig af Bristol, som kom til Manhattan i New York med Liberty skibe, der bragte krigsmateriale til England; ballasten i det fejlkonstruerede regalskib Vasa, der forliste i indløbet til Stockholm i 1628; ballastmasser fra norske skuder, som har dannet øen "Lilla Norge" i indløbet til Ångermanfloden i Nordsverige; europæisk fauna og flora som er kommet til Newfoundland i Canada; projekter med såkaldte reliktplanter, altså planter der vokser fra gamle frø, der er kommet med en ballast og begynder at gro, når de graves frem.

Ballast er ingen materiel bagatel. Flere eksempler og beregninger viser, at meget store mængder af materiale er blevet transporteret rundt i verden. Et eksempel er trekantshandlen baseret på fiskeriet ud for Newfoundland, hvor man må forestille sig 350 skibe om året i 400 år hver med ca. 25 ton ballast, der måtte tømmes ud inden tilbageturen til Europa.

I en dansk sammenhæng går tankerne til den rhinske tuf, som blev brugt i middelalderen som byggemateriale i Ribe Domkirke og flere af omegnens landsbykirker i en stenfattig del af Jylland. Her har forfatteren og populærhistorikeren Palle Luring og andre foreslået, at stenen kom til Ribe som ballast på byens han-

delsskibe. Men mon ikke kirkebyggeriet har krævet mere regelmæssige leverancer end det, som mere eller mindre tilfældigt kunne komme tilbage som ballast.

For arkæologer er det en påmindelse om, at man må være kritisk, når oldsager dukker op i uventede sammenhænge. De kan være havnet på pladsen lang tid efter deres oprindelige brugstid. Emnet ballast bliver således yderligere et bidrag til belysningen af tingens biografi i et langtidsperspektiv. For Burström er emnet ballast også et argument for, at arkæologiens grænser kan flyttes frem til nye områder. Ballast er måske ikke et bearbejdet materiale, men dog håndteret af mennesker og kan som sådan inddrages i en ekspansiv arkæologi. Endelig reflekterer Burström i enkelte linjer over forflytninger af ballast som en metafor for immigration af mennesker – og over at fortiden kan findes overalt omkring os, anonymt, uden at vi er opmærksomme på den.

Barlast er tankevækkende og en fornøjelse at læse. Den kan anbefales for læsning i et stræk i hængekøjen på en lang sommerdag eller foran kaminen en mørk vinterdag.

Jes Wienberg

Historisk arkeologi
Institutionen för Arkeologi
och Antikens historia
Lunds universitet

Maria Cinthio & Anders Ödman

(red.): *Vägar mot Lund. En antologi om stadens uppkomst, tidigaste utveckling och entreprenaden bakom de stora stenbyggnaderna.* Lund 2018. 384 sider. ISBN 978-91-7545-640-9. Pris: 246 SEK.

Som middelalderarkæologistuderende på Moesgaard i 1970'erne kunne man opleve en begejstret Olaf Olsen berette om nye fantastiske fund fra udgravninger i Lund